

УДК: 332:338.15
JEL Q13, P42

ФОМІШИНА В.М.

д-р екон. наук, професор
викадач кафедри економіки і підприємництва
Херсонський національний технічний університет
Бериславське шосе, 24, Херсон, Україна
E-mail: sergfomi@ramblerru

ПРИЩЕПО В.С.

студент кафедри економіки і підприємництва
Херсонський національний технічний університет
Бериславське шосе, 24, Херсон, Україна

SWOT-АНАЛІЗ І АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Розглянуто потенціал України в якості суб'єкта зовнішньої торгівлі. Завдяки використанню методики SWOT-аналізу визначено основні внутрішні та зовнішні фактори, що визначають конкурентоспроможність країни на світовому ринку аграрної продукції. Встановлено, що незважаючи на безліч негативних чинників, властивих Україні, країна має величезний аграрний потенціал, що дозволяє вирощувати та експортувати величезні обсяги аграрної продукції в створених природою умовах. Проаналізовано основні бар'єри та шляхи їх подолання вітчизняними виробниками галузі АПК.

Ключові слова: SWOT-аналіз експортного агропотенціалу України, агросектор, експорт

FOMISHINA V.M.

Dr Sc., Prof.
Lecture of the Department of Economics and Entrepreneurship
Kherson National Technical University
Beryslavskoe highway, 24, Kherson, Ukraine
E-mail: sergfomi @ rambler

PRISCHEPO V.S.

student
Kherson National Technical University
Beryslavskoe highway, 24, Kherson, Ukraine

SWOT-ANALYSIS AND ANALYSIS OF EXPORT POTENTIAL OF UKRAINE PROBLEMS IN THE GLOBAL MARKET OF AGRICULTURAL PRODUCTS

The potential of Ukraine as a subject of foreign trade is considered. The major internal and external factors that determine competitiveness in the global agricultural market with the help of SWOT-analysis are identified. It is set that despite a great number of negative factors inherent in Ukraine, the country has enormous agricultural potential, allowing growing and exporting huge volumes of agricultural production in the conditions created by nature. The basic barriers and ways of their overcoming for domestic agricultural manufacturers are analyzed.

Keywords: SWOT-analysis of Ukraine's agricultural potential, agro-sector, agroexport

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Україна має досить великий потенціал у якості учасника зовнішньої торгівлі. Так, на тлі несприятливої кон'юнктури для більшості асортименту товарної продукції на світових ринках, як позитивну тенденцію слід відмітити лише зростання аграрного виробництва та експорту. Так, за підсумками 2014 р. обсяги виробництва сільськогосподарської продукції збільшились у 15 регіонах, тоді як спад виробництва спостерігався у 9 регіонах [1]. З огляду на те, що експортно-імпортні операції є вагомим компонентом ВВП України та складають приблизно половину від загального обсягу ВВП, необхідно проаналізувати особливості, переваги та недоліки країни на світовому ринку аграрної продукції. В результаті аналізу можливо визначити перспективи та напрямки розвитку зовнішньої торгівлі. Для детального аналізу всіх зовнішніх та внутрішніх факторів доцільно зробити загальний SWOT-аналіз України, в якості суб'єкта зовнішньої торгівлі.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку зовнішньої торгової діяльності займаються такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Н. Лангер, Д.Р. Нашименто,

Е.В. Крухмаль, Л.Б. Криворучко, В.В. Татаринів, В.С. Татаринів, Л.С. Кириченко, А.А. Самойленко, М. Хеллер, В. Пятницький, С. Нерпій і ін. Дослідженнями проблем розвитку АПК присвячена велика кількість праць науковців, зокрема, таких як С.І.Мельник, П.Т.Саблук, О.І.Павлов, Т.О.Осташко, О.М.Онищенко та ін. Сьогодні проблеми розвитку АПК набувають вагомого теоретичного та практичного значення у руслі політики інтеграції України у європейський союз.

Формулювання цілей дослідження. Метою цієї роботи є визначення основних бар'єрів та перешкод, що заважають українським підприємствам експортувати аграрну продукцію на світовий ринок аграрної продукції та запропонувати шляхи їх подолання.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. SWOT-аналіз – це метод стратегічного планування, який аналізує внутрішні та зовнішні фактори впливу певної структури та розділяє їх на чотири категорії [2, с.158]:

- Strengths – сильні сторони структури;
- Weaknesses – слабкі сторони структури;
- Opportunities – потенційні можливості структури;
- Threats – потенційні загрози, що можуть згубно вплинути на структуру.

Сильні та слабкі сторони – внутрішні фактори України, які сприяють або заважають їй функціонувати, в якості суб'єкту в зовнішній торгівлі. Можливості та загрози – зовнішні фактори, які прямо або опосередковано формують реальний результат експортної діяльності України.

В сукупності всі ці фактори можуть відобразити, наскільки великий потенціал має наша держава у зовнішньоторговельних відносинах з іншими країнами.

Однак слід виділити, що SWOT-аналіз, як метод охоплює лише загальні фактори. Для більш детального аналізу та визначення шляхів покращення ситуації необхідно проводити більш глибоке дослідження. При розробці було використано суб'єктивні знання. Україна визначена в якості суб'єкта зовнішньої торгівлі з аграрної, переважно рослинної продукції, на яку впливають зовнішні та внутрішні фактори, що надають їй визначені переваги або недоліки перед конкурентами. Для цього слід розділити всі ці фактори на чотири категорії, як зазначалось раніше: сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози.

Для оптимального відображення визначених факторів можна використати матрицю SWOT-аналізу, наведену на рис. 1.

В результаті складення матриці SWOT-аналізу визначено основні фактори, що мають значний вплив на успішність України на міжнародній торговій арені. Для більш детального аналізу необхідно визначити як дані фактори впливають на позиції України відносно її іноземних конкурентів [3].

Сильні сторони. Україна має досить потужний аграрний потенціал. Український ґрунт дозволяє вирощувати багатий та чистий врожай. Площа України найбільша, у порівнянні із країнами Європи. Це сприяє тому, що вітчизняні виробники можуть мати відносно низькі витрати на виробництво аграрної продукції. Українські землі породжують велику різноманітність аграрних культур. Особливості наших чорноземів створюють можливість виробляти чистий та якісний продукт без використання деяких згубних та шкідливих засобів.

Вдале географічне місце розташування. Україна знаходиться між двома потужними економічно-політичними системами: ЄС та Митним Союзом. Наша держава має вдалі водні маршрути, що дозволяють виходити судам через Чорне в Середземне море і далі в океан. Внутрішні води також дозволяють виконувати вантажні операції. Судноплавна річка Дунай з притоками дозволяє скласти водний маршрут до Німеччини, Румунії, Болгарії, Сербії, Словаччини, Італії, Угорщини, Швейцарії, Чехії, Сербії, Словаччини, Молдови. Також можливі перспективи, пов'язані з авіатранспортом. Через територію України проходять Дніпро та Дунай, що використовуються в якості маршрутів для вантажних човнів. Все це дозволяє досить швидко та дешево транспортувати продукцію в різні регіони.

Часткова інтеграція в систему ЄС. Україна поступово інтегрується в європейську систему. Вона є членом багатьох міжнародних організацій та підписала деякі угоди, що сприяють розвитку взаємовигідних торгових відносин. В 2014 році Україна підписала угоду про асоціацію з Європейським Союзом. Це значною мірою покращило умови для українських експортерів. Через визначену угоду, було відмінено імпортерне мито на деякі категорії товарів. При перевищенні обсягів встановлених квот на певну продукцію, експорт цієї продукції не заперечується, а просто сплачується додаткове ввізне мито відповідно до угоди. Поліпшення імпортерних зборів значною мірою збільшує конкурентоспроможність української продукції, так як значною мірою зменшуються витрати. Це в свою чергу робить продукцію України більш дешевою по собівартості, ніж у країн-конкурентів, що не мають угоди [4].

Для подальшого розвитку необхідно тісно співпрацювати із ЄС, але завжди відстоювати свої економічні та політичні інтереси, так як деякі економічні наслідки можуть погубити вітчизняних експортерів, які не мають достатньої потужності.

	Добрий вплив	Поганий вплив
Внутрішні фактори	<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аграрний потенціал; - вдале географічне місце розташування; - часткова інтеграція в систему ЄС; - наявність угоди про Асоціацію; - кліматичні умови; - відносно низькі витрати на виробництво аграрної продукції. 	<p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - нестабільна економічна та політична ситуація; - недосконала законодавча база; - відсутність тривалого досвіду; - поганий розвиток певних логістичних вузлів; - відсталість систем контролю якості та безпеки продукції.
Зовнішні фактори	<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створення нових та розвиток старих технологій, пов'язаних з виробництвом, збереженням та транспортуванням продукції; - розвиток малого та середнього бізнесу; - повна інтеграція в ЄС; - доступ к новим ринкам. - залучення та використання іноземного досвіду. 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> - нездатність деяких вітчизняних виробників конкурувати; - посилення заходів щодо обмеження імпорту в цільових країнах з різних причин; - посилення політичного напруження; - зниження рівня економіки України; - непередбачувані кліматичні зміни та інші форс-мажори.

Рис. 1. Матриця SWOT-аналізу України у якості суб'єкта зовнішньої торгівлі
Джерело [2, с. 167].

Кліматичні умови України досить сприятливі для вирощування аграрної продукції. У нас майже відсутні різноманітні стихійні лиха. Помірний та достатньо стабільний клімат дозволяють спрогнозувати умови вирощування продукції. Але існують виключення, цей рік вже показав, що різкі та непередбачувані зміни у температурі можуть принести великі збитки. Тому необхідно більш ретельно прогнозувати кліматичні зміни, впроваджувати нові технології щодо прогнозу та захисту продукції від таких випадків.

Слабкі сторони. Нестабільна економічна та політична ситуація в Україні значною мірою гальмує розвиток нашої держави. Економічні кризи та війна знищують підприємства та значною мірою впливають на кожного громадянина України. Для покращення даної ситуації необхідно стабілізувати політичне становище України, припинити війну та впроваджувати заходи, що допоможуть нашій країні вийти з економічної кризи.

Недосконала та іноді навіть суперечлива законодавча база гальмує розвиток підприємств, особливо малого та середнього бізнесу.

Відсутність тривалого досвіду тісного іноземного співробітництва та експортної діяльності у вітчизняних підприємств привело к тому, що багато заходів застаріло та потребують вдосконалення або заміни більш актуальними аналогами.

Незважаючи на добре місце розташування в Україні все ще погано розвинутий авіатранспорт, недостає спеціального обладнання для збереження продукції та безпечного транспортування.

Україна має досить відсталий від Європи механізм контролю якості та безпеки продукції. Більшість технічних умов прописані в ДСТУ України, але деякі положення були складені ще у

Радянські часи і потребують перегляду та вдосконалення. Дана проблема є однією з найактуальніших в наші часи та потребує подальшого розгляду.

Можливості. В даний час існують великі можливості щодо створення нових технологій, удосконалення старих, залучення та використання іноземного досвіду по всім складовим виробництва, транспортування, зберігання та реалізації української продукції.

Загальне поліпшення експортних умов для українських підприємств створює великі перспективи щодо розвитку малого та середнього бізнесу, націленого на зовнішню торгівлю. Якщо держава буде більш лояльно відноситися до бізнесу та буде спрощувати умови його існування, Україна може значною мірою збільшити свій річний ВВП.

Україна має досить великі перспективи в якості члена ЄС. Вже підписано угоду про асоціацію, встановлено безвізовий режим, виконується співпраця з багатьма міжнародними організаціями.

З розвитком та залученням досвіду відкриваються нові ринки збуту продукції. Україна, в якості реалізатора продукції на міжнародному рівні, має великий потенціал, тому що в світі 197 країн, кожна з яких має власний ринок, який може бути обраний вітчизняними експортерами.

Загрози. Існує велика кількість потенційних загроз, що можуть значною мірою ускладнити вихід вітчизняних підприємств на іноземний ринок. Серед них слід виділити те, що багато вітчизняних підприємств, в міру своїх потужностей та ресурсів, не здатні просунути та далі конкурувати з іноземними постачальниками. Великі ціни на сертифікацію, державні заходи ЄС щодо захисту вітчизняних виробників, велика кількість іноземних конкурентів, високі вимоги щодо якості та безпеки та інші фактори можуть стати неподоланною перешкодою для українських виробників. Непередбачені кліматичні зміни та інші форс-мажори можуть також зашкодити, значною мірою зменшивши обсяг виробленої продукції. Велику загрозу також становлять політично-економічна нестабільність України. Економічну кризу відчуває на собі кожен громадянин нашої держави, це також впливає на виробничі можливості підприємства. Політична нестабільність та воєнні дії на сході України також ставлять під загрозу функціонування багатьох підприємств, особливо тих, що знаходяться у небезпечній зоні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі дослідження потенціалу України в якості суб'єкта зовнішньої торгівлі завдяки використанню методики SWOT-аналізу, визначено основні внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на її конкурентоспроможність. Незважаючи на безліч негативних чинників, властивих Україні, наша держава області має величезний аграрний потенціал, що дозволяє вирощувати та виробляти величезні обсяги аграрної продукції в створених природою умовах. Проаналізовано основні бар'єри та шляхи їх подолання вітчизняними виробниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
2. Кириченко Л.С., Самойленко А.А. Стандартизація і сертифікація товарів та послуг / Л.С.Кириченко, А.А.Самойленко. – «Ранок», 2008. —240с.
3. Крухмаль Е.В., Криворучко Л.Б. Финансирование малого бизнеса в Украине: проблемы и возможности расширения. – ГВУЗ «Украинская академия банковского дела НБУ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>
4. Орган сертифікації УКСПЕРО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrsepro.kiev.ua>

REFERENCES

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
2. Kyrychenko, L.S. Samoilenko, A.A. (2008). Standartyzaciya i sertyfikaciya tovariv ta poslug [Standartization and certification of goods and services]. – Ranok. [in Ukrainian].
3. Kruhmal, E.V. Kryvoruchko, L.B. Fynansyrovanye malogo byznesa v Ukrayne: problemy i vozmozhnasty rasshyrenya. [Financing of small business in Ukraine: problems and opportunities for expansion]. GVUZ: «Ukray`nskaya akademiya bankovskogo dela NBU». Retrieved from: <http://www.rusnauka.com/> [in Russian].
4. Orhan sertyfikatsii UKSPERO. [Body of Certification UKSPERO]. Retrieved from: <http://ukrsepro.kiev.ua/> [in Ukrainian].